

A BAKONY-HEGYSÉG TERÜLETÉRE ÚJ FUTÓBOGÁRFAJOK (CARABIDAE) VESZPRÉMVARSA NY KÖRNYÉKÉRŐL

Kutasi Csaba
Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc

ABSTRACT: New ground beetle species (Carabidae) to the Bakony-Mountains from the surroundings of Veszprémvarsány. – The author collected the ground beetles in the Northern-Bakony on the south-west side of the Malom-Mountain near Veszprémvarsány by pitfall-traps and singling in the hornbeam-oak forest. During the course of collecting he found the following species new in the area of the Bakony-Mountains: *Carabus marginalis* FABRICIUS 1794, *Bembidion subcostatum javurkovae* FASSATI 1944, *Ophonus schaubergerianus* PUEL 1937, *Harpalus quadripunctatus* DEJEAN 1829, *Abax carinatus* DUFTSCHMID 1812.

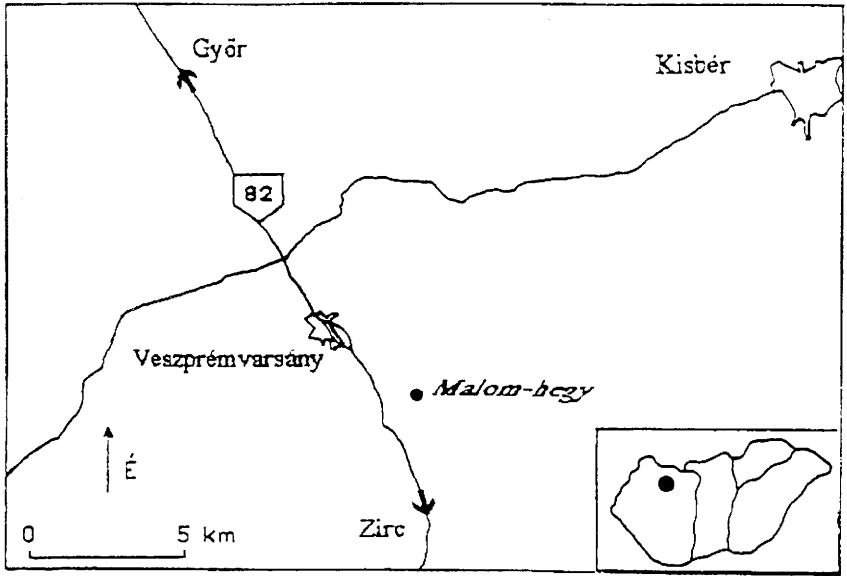
Az Északi-Bakony a Bakony-hegység faunakistájainak egyike, átlagos tengerszint feletti magassága: 300-400 m. Kelet felől a Cuha-völgy, északról a Kisalföld, délről pedig a várpalota-devecseri törésvonal határolja. Éghajlatát atlantikus, szubatlantikus hatás jellemzi. Jellemző fás társulása a 200 m-ig is leszálló szubmontán bükkös. Az itt kialakuló hűvös, párás mikroklíma biztosít élőhelyet sok montán és szubalpin Carabidae fajnak. A mély patak völgyek refugium területei a feltehetően glaciális bevándorlás során idehúzó alpési és boreo-montán fajoknak. Nem meglepő tehát, hogy az Északi-Bakony területén tíz karakterfaj fordul elő (TÓTH 1973). A tölgyes társulások ritkábbak, inkább a határterületeken találhatók.

Kutatásaimat ilyen határterületen, főként gyertyános-tölgyesben (*Quercus petraeae* – *Carpinetum*) végeztem 1993-tól, a Veszprémvarsánytól 4 km-re levő Malom-hegy DNY-i oldalán (1. ábra). A vizsgált terület mintegy 270 m magasságban, meredek lejtőű domboldalon található, ahol a fás társulást kiszáradófélben levő erdeifenyők (*Pinus sylvestris*) is tarkítják. A hűvös völgyekben a bükk (*Fagus sylvatica*) az állományalkotó, a hegy nagy részére azonban a cseres-tölgyes (*Quercetum petraeae-cerris*) társulás jellemző. Az erdő szélén található pocsolyák mellett, valamint a közelben található szántó határán is végeztem gyűjtéseket.

A gyűjtési módszer a gyertyános-tölgyesben talajcspadázás és egyelés volt. 1994-ben IV. 23-tól IX. 15-ig 14 talajcspadát üzemeltettem a területen. A talajcspadák 3 dl-es, 9 cm átmérőjű poharak voltak, melyekben 2%-os ételetet volt a csalogatóanyag. A csapdákat eleinte kéthetente, később havonta ürítettem, az utóbbi esetben formalint is tartalmaztak. A talajcspadákkal 26 futóbogárfajt gyűjtöttem, egyeléssel további két faj került elő erről az élőhelyről.

A részletesen vizsgált gyertyános közelében, az Újmajori erdészháznál 1995-ben talajcspadázást végeztem, havi ürítéssel. 3 db 9 cm-es átmérőjű poharat ástam le az arra folyó patak közelébe cseres-tölgyes (*Quercetum petraeae-cerris*) társulásba, innen szintén előkerült egy, a Bakony területére új faj. A pocsolyák mellett 9 faj, a szántó szélén további két fajt találtam (1. táblázat).

1. ábra: A kutatási terület környéke

1. táblázat: Veszprémvarsány környékén 1994-ben gyűjtött futóbogárfajok, lelőhelyük és gyűjtési idejük (gyt: gyertyános-tölgyes; t: cseres-tölgyes; pm: pocsolya mellett; sz: szántó széle)

Fajnév	Lelőhely, gyűjtési mód	Gyűjtési idő (hónapok)
<i>Calosoma inquisitor</i> LINNAEUS, 1758	gyt, talajcsapda	IV-V.
<i>Carabus convexus</i> FABRICIUS, 1775	gyt, talajcsapda	IV-XI.
<i>Carabus coriaceus</i> LINNAEUS, 1758	gyt, talajcsapda	V-XI.
<i>Carabus glabratus</i> PAYKULL, 1790	gyt, talajcsapda	V-VIII.
<i>Carabus hortensis</i> LINNAEUS, 1758	gyt, talajcsapda	V-XI.
<i>Carabus marginalis</i> FABRICIUS, 1794	gyt, egyelés	1993. IX. 24.
<i>Carabus nemoralis</i> O.F. MÜLLER, 1764	gyt, talajcsapda	IV-IX.
<i>Carabus schielderi vertesensis</i> RETEZÁR, 1974	gyt, talajcsapda	V-VI., VIII.
<i>Carabus ullrichi</i> GERMAR, 1824	gyt, talajcsapda	IX.
<i>Carabus violaceus</i> LINNAEUS, 1758	gyt, talajcsapda	VI-IX.
<i>Leistus rufomarginatus</i> DUFTSCHMID, 1812	gyt, talajcsapda	IV-XI.
<i>Nebria brevicollis</i> FABRICIUS, 1792	pm. egyelés	V. 7.

<i>Notiophilus rufipes</i> CURTIS, 1829	gyt, talajcsapda	V-X.
<i>Elaphrus riparius</i> LINNAEUS, 1758	pm, egyelés	V. 7.
<i>Bembidion articulatum</i> PANZER, 1796	pm, egyelés	V. 7.
<i>Bembidion lampros</i> HERBST, 1784	pm, egyelés	V. 7.
<i>Bembidion properans</i> STEPHENS, 1828	pm, egyelés	V. 7.
<i>Bembidion quadrimaculatum</i> LINNAEUS, 1761	pm, egyelés	V. 7.
<i>Bembidion subcostatum javurkovae</i> FASSATI, 1944	pm, egyelés	V. 7.
<i>Bembidion tetragrammum illigeri</i> NETOLITZKY, 1914	pm, egyelés	V. 7.
<i>Asaphidion flavipes</i> LINNAEUS, 1761	pm, egyelés	V. 7.
<i>Ophonus schaubergerianus</i> PUEL, 1937	sz, egyelés	V. 20.
<i>Harpalus anxius</i> DUFTSCHMID, 1812	sz, egyelés	V. 7.
<i>Harpalus rufipes</i> De GEER, 1774	gyt, talajcsapda	VII-VIII.
<i>Harpalus atratus</i> LATREILLE, 1804	gyt, talajcsapda	VII-XI.
<i>Harpalus quadripunctatus</i> DEJEAN, 1829	gyt, talajcsapda	VII.
<i>Pterostichus melanarius</i> ILLIGER, 1789	gyt, talajcsapda	VI-IX.
<i>Pterostichus niger</i> SCHALLER, 1783	gyt, talajcsapda	VII.
<i>Pterostichus oblongopunctatus</i> FABRICIUS, 1787	gyt, talajcsapda	IV-XI.
<i>Pterostichus ovoideus</i> STURM, 1824	gyt, talajcsapda	VI.
<i>Molops piceus</i> PANZER, 1793	gyt, talajcsapda	IV-V., VIII-XI.
<i>Abax carinatus</i> DUFTSCHMID, 1812	gyt, talajcsapda	1995. VIII.
<i>Abax ovalis</i> DUFTSCHMID, 1812	gyt, talajcsapda	IV-XI.
<i>Abax parallelepipedus</i> PILLER et MITTERPACHER, 1783	gyt, talajcsapda	IV-X.
<i>Abax parallelus</i> DUFTSCHMID, 1812	gyt, talajcsapda	IV-XI.
<i>Laemostenus terricola</i> HERBST, 1784	gyt, talajcsapda	VII-XI.
<i>Platynus assimilis</i> PAYKULL, 1790	gyt, talajcsapda	VIII.
<i>Amara convexior</i> STEPHENS, 1828	gyt, talajcsapda	VII., XI.
<i>Amara saphyrea</i> DEJEAN, 1828	gyt, egyelés	XI.15.
<i>Aptinus bombardia</i> ILLIGER, 1800	gyt, talajcsapda	V-IX.

A Bakony-hegység területére új fajok

***Carabus marginalis* FABRICIUS, 1794**

Magyarországon eddig csak a Dél-Dunántúlról volt ismert (2. ábra). Nagybajomból májustól augusztusig van adata (HORVATOVICH 1992a),. Barcs környékén szeptemberben és októberben gyűjtötték, savanyú homoktalajon nőtt tölgyerdőben., talajcsapdázással (HORVATOVICH 1978). Buzsák környékén erdei fenyvesben került elő július hónapban. Egyelés-

sel, vízzel átitatott farönk szétverésével is sikerült gyűjteni. Imágóként és lárvaként is telelhet (HORVATOVICH 1981). Eurosibériai faunaelem, elterjedése Délkelet-Szibériától Lengyelország keleti részéig folyamatos. Európában – Magyarországon kívül – Németország Fläming dombvidékén és Romániában Nagyszében környékén találták meg. A populációk előfordulása szigetyszerű (HORVATOVICH 1987).

Vizsgálataim során a gyertyános tölgyesben 1993. IX. 24-én egyeltem. Talajcsapdával nem gyűjtöttem 1995-ben sem. A további évek során Retezár Imre talajcsapdával gyűjtötte Fenyőfőn 1995. júniusában, az Ósfenyves szegélyén. A múzeum birtokába került egy majdnem bizonyosan Bakonybélben, a Gerence-szálló környékén egyelt példány 1994. VI. 20-as dátummal. Valószínű tehát, hogy kis populációról van szó, melynek bakonyi elterjedésének központja az Ósfenyves környékére esik, a másik két gyűjtőhely körülbelül azonos távolságra található a fenyőfői lelőhelytől (10 km).

***Bembidion subcostatum javurkovae* FASSATI, 1944**

Nedves nyílt társulásokban Magyarországon több helyen gyűjtötték kis példányszámban. Megtalálták a Bükk, Mátra, Mecsek, Budai-hegység és a Kiskunsági Nemzeti Park területén. A Rába partjáról több helyről is előkerült (HORVATOVICH 1992b). Főként parttaposással, valamint egyeléssel gyűjthető.

Veszprémvarsány környékén, a vizsgált gyertyános tölgyes szélén, vályogos talajon levő pocsolyák mellett egyeltem 1994. V. 7.-én.

***Ophonus schaubergerianus* PUEL, 1937**

Az ország alacsonyabb régióiban, sík és dombvidéken, valamint a hegyvidék kisebb magasságú pontjain többfelé gyűjtötték. Különböző biotópokban egyaránt előfordul, így száraz és nedves réteken, erdei társulásokban is. Az alábbi helyekről ismerjük: Zempléni-hegység, Budai-hegység, Velencei-tó, Szeged, Kalocsa, Tata. Többféle módszerrel gyűjthető. Tata területén kő alól, forgatással került elő több példány. Valószínű, hogy az egész ország területén él.

Veszprémvarsány környékén a gyertyános-tölgyes mellett húzódó szántó szélén találtam meg május 20-án, egyeléssel.

***Harpalus quadripunctatus* DEJEAN, 1829**

Hazánkban a hegyvidékek magasabb pontjain gyűjtötték kis példányszámban. Hegyi réteken és erdő társulásokban egyaránt előfordul. A Mátra, a Bükk és a Zempléni-hegység területén is megtalálták. A Kőszegi-hegységben az Írottkőn gyűjtötték, a terület jellegzetes fajaként említik (HORVATOVICH 1992b). Egyeléssel, talajcsapdázással és kövek alóli forgatással fogták.

Vizsgálataim során a gyertyános-tölgyesből, talajcsapdás gyűjtéssel került elő július hónapban.

***Abax carinatus* DUFTSCHMID, 1812**

Hazánkban sporadikus elterjedésű faj, előfordulásainak zöme a középhegységi- és dombvidéki tölgyesekre és bükkösökre esik. HORVATOVICH (1988) a Mecsek-hegység területén gyakorinak mondja (talajcsapdával gyűjtve) és a Villányi-hegységből is említi. A Bükkben Szilvásváradról montán bükkösből közlik (SZÉL 1996), az Alföldön előkerült a Szigetközéből (a keményfaligetek egy részéből), Szeged környékéről, Bátorligetéről, valamint Békés megyéből.

Vizsgálataim során az Újmajori erdészháznál cseres-tölgyesben (*Quercetum petraeae-ceris*), az arra folyó patak közelében talajcsapdázással gyűjtöttem több példányt (1995. VIII-IX). Meglepő módon a részletesen vizsgált közeli gyertyános-tölgyesből nem került elő.

Az Északi-Bakony peremvidéke a kevésbé kutatott területek közé tartozik, nem meglepő tehát, hogy a Bakony-hegység területére új futóbogárfajokat sikerült kimutatnom. A Bakony futóbogárfaunájának teljesebb feltárása érdekében további gyűjtésekre van szükség, valamint a ritka fajok élőhelyeinek pontosabb megismerésére.

Végezetül köszönetet szeretnék mondani dr. Szél Győzőnek a problémás taxonok határozásáért, valamint az általa adott információkért.

Irodalom

- Horvatovich S.** (1978): Adatok a Dél-Dunántúl bogárfaunájához I. (Coleoptera: Cicindelidae, Carabidae) – A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 22: 45-55 p.
- Horvatovich S.** (1981): A Barcsi Borókás Tájvédelmi Körzet cicindelidái, carabidái és dytiscidái (Coleoptera). – Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat 7: 65-79 p.
- Horvatovich S.** (1987): Néhány védett bogárfaj. – Örökség – A Baranya Megyei Múzeumok Kiadványai 3: 17-18 p.
- Horvatovich S.** (1988): Pellérd futóbogár faunája (Coleoptera: Carabidae) – Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (1987) 32: 7-13 p.
- Horvatovich S.** (1992a): A Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet futóbogarai és állasbogarai (Coleoptera: Carabidae, Rhyssodidae) – Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat 7: 127-148 p.
- Horvatovich S.** (1992b): A Savaria Múzeum futóbogárgyűjteménye (Coleoptera: Carabidae) – A Vas Megyei Múzeumok Értesítője 2: 123-136 p.
- Horvatovich S.** (1993): Liste der Carabiden- Arten (Coleoptera, Carabidae) Ungarns (STAND 1991) – Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (1992) 37: 5-12 p.
- Szél Gy.** (1996): Rhyssodidae, Cicindelidae and Carabidae (Coleoptera) from the Bükk National Park. – The Fauna of the Bükk National Park, 159-222 p.
- Tóth L.** (1973): A Bakony-hegység futóbogár-alkatú faunájának alapvetése (Coleoptera: Cicindelidae et Carabidae). Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 12: 275-351 p.

Für die Fauna des Bakony-Gebirges neue Laufkäferarten in der Umgebung von Veszprémvarsány

In dem wenig erforschten Randgebiet des Nördlichen-Bakony wurden die Laufkäferarten mit verschiedenen Methoden untersucht. In der Umgebung von Veszprémvarsány in Malomhegy wurde von 23. 04. 1994 bis 15. 11. 1994 in einer Eichen-Hainbuche mit Bodenfällen gesammelt.

26 Arten wurden mit Hilfe von Bodenfällen vorgewiesen. Aus diesen Arten ist der *Pterostichus quadripunctatus* DEJEAN, 1829 für die Fauna des Bakony-Gebirges neu. In diesem Lebensraum konnte mit einzeln der *Carabus marginalis* FABRICIUS, 1794 nachgewiesen werden. Bisher war diese Art im Bakony-Gebirge noch nicht bekannt. In der N(he, aus Eichenwald wurde eine für das Bakony-Gebirge neue Art mit Bodenfallen gesammelt (*Abax carinatus* DUFTSCHMID, 1812). Die verschiedenen Lebensräumen dieses Gebietes wurde die Fauna des Laufkäfers mit Einzeln untersucht. Am pfützufern und an den Acker konnten seltene Laufkäferarten gesammelt werden. Im Bakony-Gebirge waren *Bembidion subcostatum javurcovae* FASSATI, 1944 und *Ophonus schaubergerianus* PUEL, 1937 bisher nicht bekannt.

In diesem Gebiet konnten insgesamt 40 Arten der Carabidae nachgewiesen werden. Fünf Arten sind für die Fauna des Bakony-Gebirges neu.

A szerző címe
(Anschritt des Verfassers):

Kutasi Csaba
Bakonyi Természettudományi Múzeum
H — 8420 ZIRC
Rákóczi tér 1.